

ประเภทของภูมิปัญญาด้าน คนตรี วรรณกรรม ที่เป็นเอกลักษณ์ของท้องถิ่น

ชื่อภูมิปัญญา กะด่าปลาคำตุ้ (ตำบลดนาเหลือง)

บทนำ/ความสำคัญของภูมิปัญญา

กะด่าปลาคำตุ้ เป็นนิยายพื้นบ้านซึ่งเล่าขานสู่กันฟังมานานแล้ว เป็นนิยายที่เล่าสนุกสนาน มีคติสอนใจแก่คนเรา และเพื่อให้คนรุ่นหลังได้รับฟังและอนุรักษ์ไว้

ความเป็นมา

ตุ้เจ้ากับกะด่าปลา อำเภอท่าปลา จังหวัดอุตรดิตถ์ ส่วนตุ้เจ้าอยู่บ้านผาเลือด ในขณะนั้น กลือเป็นของหายาก กลือมีอยู่ที่บ่อกลือ จังหวัดน่าน ตุ้เจ้ากับกะด่าปลาชวนกันมาบิณฑบาตรเอากลือ ที่อำเภอบ่อกลือ จังหวัดน่าน ปัจจุบันเมื่อบิณฑบาตรกลือได้แล้ว ได้ 20,000 ตาซัง คือ 20 กิโลกรัม ปัจจุบันก็หื่อนายกะด่าปลาหาบกลือ ส่วนตุ้เจ้าก็ขี่ม้ามาตามทาง มาพักนอนที่บ้านน้ำยาว เพราะหนทางยากมาก ใส่ชื่อที่บ้านน้ำยาว จากน้ำยาวมานอนที่เมืองพงษ์ จากเมืองพงษ์มาพักที่บ้านกุ่มม่วง จากบ้านกุ่มม่วงมาพักที่บ้านเมืองจาง จากบ้านเมืองจางมาพักบ้านบุปผาราม คือวัดคอกบอกสมัยก่อน แล้วมีเหตุการณ์เกิดขึ้น ตุ้เจ้าไปบิณฑบาตรได้กล้วยไข่มา 1 หวี ได้ปลาปิ้งมา 1 ตัว เอามาวางไว้ศาลาที่นอน แล้วตุ้เจ้าก็ไปทำกิจการของท่าน ส่วนกะด่าก็ลอบลักกินกล้วย กินเนื้อ ปลาปิ้งเหลือแต่ก้างและเปลือกกล้วย พร้อมข้าวในบาตร พอตุ้เจ้ากลับจากธุระมา นายกะด่าปลาจับได้แมงวันเข้าปล่อยไว้ในบาตร 3 ตัว พอตุ้เจ้ามาถึง เปิดฝาบาตรก็เห็นแมงวันบินออกไป 3 ตัว ตุ้เจ้าก็เหลียวถามกะด่าปลาว่า ไผ่มาลักกินกล้วยกับปลาปิ้ง กะด่าปลาก็ปฏิเสธว่า บ่รู้บ่เห็น ตุ้เจ้าถามว่า แต่มีงลักกินกำ กะด่าปลาตอบว่า บ่ได้กิน ตุ้เจ้าว่า ถ้าลิงกินเป็นหมา แล้วกะด่าปลาเหลียวถามตุ้เจ้าว่า เมื่อตุ้เจ้าเปิดฝาบาตรได้ห็นอะหยังผ่อง ตุ้เจ้าตอบว่าเห็นแมงวันบินออกไป 3 ตัว ต่อจากนั้น กะด่าปลาเกิดขัดใจกับตุ้เจ้า หมายถึงเล่นงานตุ้เจ้า ก็หาเอาไม้ค้อนมาคนอัน ถ้าแมงวันจับไหนให้ตีทันที ขณะนั้นแมงวันเผอิญบินมาจับตั้งตุ้เจ้า นายกะด่าปลาจับค้อนมาตีตั้งตุ้เจ้าทันที ตั้งตุ้เจ้าก็มีเลือดไหลออกมาจากนั้นเลยโกรธกันออกมา จากนั้นมาตุ้เจ้าขี่ม้า นายกะด่าปลาก็หาบกลือตามหลังมาพักบ้านนาปิง หรือหน้าปิง คือเห้งของนายกะด่าปลาข้อยหน้ามา จากนั้นนายกะด่าปลาก็เกล้งเอาขนมะเหนียง ใส่อานม้าตุ้เจ้า ก็พากันออกจากบ้านนาปิง มาที่บ้านนาออก ตุ้เจ้าคั้นมะเหนียงเลยจับเอาอานม้าออกขว้าง ที่คอยอานม้า ตุ้เจ้ารออยู่ ्हันนายกะด่าปลาก็หาบกลือมา ทำท่าหลับเอาหัวกายไม้ค้อนมา ตุ้เจ้าหันก็ถามว่า หาบกลือนี่สบายกะ หลับมากำแล้ว กะด่าปลาถามตุ้เจ้าว่าขี่ม้าสบายก่อ ตุ้เจ้าตอบว่า ฮาคันจะตายอยู่แล้ว กะด่าปลาบอกว่าต่อไปหื้อตุ้เจ้าหาบกลือ ข้าจะขี่ม้า คั้นจ่างมัน ส่วนนายกะด่าปลาไปเก็บเอาอานม้ามาปิดแล้วขึ้นขี่ ตุ้หันกะด่าปลาหาบกลือหลับมานึกว่าสบาย จากวัดคอกบอกมานอนหินกลิ้ง กะด่าปลามาหยั่งถ้าตุ้ ส่วนตุ้หาบกลือมาบ่ไหว เพราะว่าบ่อเกยหาบ จึงหาที่ซ่อนกลือเอาไปซ่อนไหนก็มองเห็นอยู่ เพราะกลัวคนมาลักก็เลยเอาลงแช่น้ำห้วยห้อม แล้วเดินตัวเปล่ามาหานายกะด่าปลา นายกะด่าปลากล่าวว่าตุ้เอากลือไว้ไหน ตุ้ว่าหาเอาซ่อนแล้ว เพราะหาบมาบ่ไหว หื้อคิงไปเอามาเตอะ หื้อตุ้ไปส่งหาหาบ

เกลือ ถามว่าเกลืออยู่ที่ไหน ฮาเอาชอนน้ำห้วยนั้น นายกะดำปลาจับหื้อตุ้ไปหาบขึ้นมา ตุ้ยกหาบเกลือขึ้น
ปรากฏว่าเกลือแต่ต้องเกลือหายไปหมด แล้วก็โทษปลาหาว่าปลาลักกินเกลือหมด แล้วก็ชวนหะเอาปลา
สัญญากันว่าถ้าตุ้ได้ปลาจะเอะหื้อเอะมาตั้งข้า ถ้าข้าได้ปลาคูกหื้อข้าจะสุกไปตั้งตุ้ หื้อตุ้ตบหุ้งข้อปลา
ถ้าได้ปลาอื่นบ่เอาผิอญนายกะดำปลาได้ปลาคูกเอาซุกไปตั้งตุ้ ส่วนตุ้ก็ตบหุ้งข้อ ยามนั้นเงียงปลาคูกทั้ง
2 ข้าง ตุ้เจ็บปวดมากกะดำปลาก็พาตุ้เดินมาเมื่อก็จาเงียงปลาทั้ง 2 ข้าง มาที่ต้นคอนแม่หินกลิ้งกะดำปลาก็
หื้อตุ้ยืนคอยหั้น ส่วนนายกะดำปลาก็ขึ้นไปบนคอยแล้วก็จัดเอาฝาก้อนใหญ่ กลิ้งลงมาหาตุ้แล้วเอิ้นลง
มาว่าหั้นเนื้อ บ่หั้นก็ตาย ผีตัวนี้ใหญ่กว่าผีตัวเก่า หินก็กลิ้งมาใกล้ตุ้ ตุ้กลัวฝะจะทับกับ เลยขยขยหนี
ขณะนั้นด้วยความตกใจมากปากก็หลุดออกจากมือตุ้ทันที กะดำปลาก็ลงมาหาตุ้เอาตุ้ขึ้นมานายกะดำปลาก็จูง
เอาม้ามาฮอดห้วยนาเกลือ เพราะเลือดของตุ้ตกมาก จากนั้นเดินไปถึงบ้านนางาม เลือดตกหยั่งแล้ว ตุ้ก็
นางามน้อย ต่อมาเปลี่ยนเป็นบ้านเมืองราม ต่อมาพักที่บ้านคอนไชยพระบาทปัจจุบัน เพราะมีคนมาใจ
ห้าย้าตุ้เจ้า เลยตั้งชื่อว่าบ้านคนใจ ปัจจุบันเปลี่ยนเป็นบ้านคอนไชยพระบาท จากนั้นก็ออกไปพักบ้านหนอง
ตอง เพราะเวลานั้นตุ้ป่วยหนักแล้วออกจากหนองตองไปอยู่ที่บ้านตายชุม ปัจจุบันเป็นบ้านตาลชุม เพราะ
ตุ้ไปตายหั้น เมื่อฝั่งศพตุ้เสร็จแล้ว นายกะดำปลาก็เอาผ้าเหลืองของตุ้ที่เปอะเปื้อนเลือดที่ปลาคูก ปักที่ม่อน
หินกลิ้งกะดำปลาก็เอาปกผ้าของตุ้มัดติดแอว แล้วจี่ม้าออกจากบ้านตายชุม ไปยังที่ห้วยข้าวหลาม คือ
ปากนาย ปัจจุบันนายกะดำปลา มีแต่ข้าวสารบ่มีหม้อ เลยเอาข้าวมาหลามกินที่นั้น จากนั้นนายกะดำปลาก็
จี่ม้าเดินทางคนเดียวไปถึงบ้านผาเลือด เดิมเป็นบ้านผาเลือด คือเอาผ้าที่เป็นเลือดตุ้เจ้าไปหื้อญาติเขา
ปัจจุบันชื่อว่าบ้านผาเลือด เดิมเป็นบ้านผาเลือด อำเภอท่าปลา เดิมเป็นบ้านกะดำปลา จังหวัดอุตรดิตถ์

แหล่งข้อมูล

พ่อหนานสัมฤทธิ์ สถาอูน

บ้านเลขที่ 67 หมู่ 3 บ้านนาเกลือนอก ตำบลนาเกลือ อำเภอเวียงสา จังหวัดน่าน